

**ПВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ РЕГІОНАЛЬНИЙ ІНСТИТУТ
ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ ПЕДАГОГІЧНИЙ КАДРІВ**

ТАВРІЙСЬКИЙ ВІСНИК ОСВІТИ

Науково-методичний журнал

ВИХОДИТЬ ОДИН РАЗ НА КВАРТАЛ

№ 1 (13)

Херсон

2006

Засновник: Південноукраїнський регіональний інститут післядипломної освіти педагогічних кадрів

Свідоцтво про державну реєстрацію серія ХС № 227 від 3.12.2002 р.

Видається з 2003 року

Редакційна колегія:

Головний редактор: А. М. Зубко

Заступник головного редактора: Т. Г. Морева

Відповідальний секретар: В. В. Кузьменко

Б.М. Андрієвський

Є.П. Голобородько

А.М. Гуржій

М.М. Заброцький

В.В. Клименко

Г.О. Михайловська

О.О. Морев

В.В. Олійник

М.І. Пентиліук

Л.А. Пермінова

Н.А. Побірченко

О.В. Саган

В.А. Семіченко

В.К. Сидоренко

Л.І. Слободенюк

Н.В. Слюсаренко

Н.І. Чабан

Г.С. Юзбашева

Технічний редактор Л.А. Гончаренко

Комп'ютерна верстка – І.В. Воскова, П.Л. Ковальов

Адреса редакції: Південноукраїнський регіональний інститут післядипломної освіти педагогічних кадрів

вул. Покришева, 41

м.Херсон, 73034

Тел. (0552) 54-02-00

E-mail: suitti@norma4.ks.ua

Редакція рукописів не рецензує і не повертає.

Думки авторів можуть не збігатися з позицією редколегії.

Редакція не листується ні з авторами, ні з читачами.

За точність даних, наведених у статтях, відповідають автори

ІНСТИТУТ СІМ'Ї І ВИПРАВНО-ТРУДОВИХ ЗАКЛАДІВ ЯК ФАКТОРИ РЕГІОНАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ З ПРОФІЛАКТИКИ ДЕЛІНКВЕНТНОЇ ПОВЕДІНКИ УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ

Однією з причин періодичних провалів у роботі правоохоронних органів і органів системи освіти з профілактики правопорушень в середовищі молоді, яка навчається (учнів), безсумнівно слід визнати недолік досліджень, перш за все в галузі психології особистості і психоаналізу.

До речі, практичне застосування психоаналітичної концепції З.Фрейда дозволило поглибити розуміння значної кількості мотиваційних процесів, зокрема й тих, які лежать в основі злочинних дій. Зокрема, на основі фрейдівського уявлення про «Воно» і «Над-Я» Д.Абрахамсен вивів формулу злочину:

$$\text{ЗЛОЧИН} = \frac{\text{злочинне прагнення, закладене в "Воно" + криміногенна ситуація}}{\text{Контролюючі здібності "Над-Я"}} \quad [2, \text{ с. 33}]$$

Ця формула, як бачимо, з успіхом може бути використана як основа розробки базових положень регіональної політики з профілактики делінквентної поведінки учнів. Значення практичної роботи державних і суспільних структур в плані зниження, а в ідеалі – і повної ліквідації антисоціальних вчинків дітей і підлітків повинне полягати у зменшенні приведеного вище співвідношення. Зробити це можливо за рахунок збільшення контролюючих здібностей «Над-Я».

У структурі особи «Над-Я» є сховищем вироблених суспільством моральних установок і норм поведінки. Згідно із З.Фрейдом «Над-Я» виконує функції совісті, самоспостереження і формування ідеалів. В якості совісті «Над-Я» судить, обмежує, забороняє або дозволяє свідому діяльність. Самоспостереження виникає із здатності «Над-Я» оцінювати діяльність, направлену на задоволення потреби. І, нарешті, формування ідеалів пов'язане з розвитком самого «Над-Я» [1, с. 144].

Виходячи із вказаних особливостей «Над-Я», в основу роботи регіональних органів влади з попередження правопорушень в середовищі підлітків і молоді можуть і повинні бути прикладні мури з укріплення контролюючих здібностей «Над-Я». Одним з діючих інструментів у реалізації даного напрямку є сім'я. Регіональна влада повинна навчитись забезпечувати всеосяжний контроль за сімейними відносинами. Тільки в цьому випадку сім'я, як первинний осередок суспільства, здатна перетворитись на елемент протидії прояві делінквентної поведінки у деяких представників підростаючого покоління. Безсумнівно допомогу тут могла б надати вже апробована, зокрема в Китаї, практика «дозування поваги і любові» [3, с. 304]. Вона ґрунтується на врахуванні соціальної природи людини, яка обумовлює його потребу в схваленні. У зв'язку з цим стає досить очевидним, що при втраті поваги і любові батьків дитина (підліток) починає відчувати невдоволення. Надалі воно може трансформуватись в різні

варіанти делінквентної поведінки. Не допустити подібної видозміни можна лише за умови оптимального ідеологічного забезпечення роботи з розвитку потреби в схваленні. Разом із тим слід зауважити, що при створенні таких умов влада (державні органи управління) стає здатною дозувати повагу й любов і давати їх тільки тим сім'ям, які виховують дітей відповідно з соціальними нормами.

Таким чином, на сім'ю можуть бути покладені досить великі надії в плані попередження правопорушень серед підлітків. Однак, соціальні зміни останніх років в Україні значно обмежили можливості сім'ї як інструменту соціального контролю. До основних причин, що не дозволяють багатьом українським сім'ям контролювати поведінку своїх дітей-підлітків і тим самим попереджувати можливість появи елементів делінквентності, можна віднести, по-перше, низький культурний рівень батьків, по-друге – неправильні методи виховання і, по-третє – виховання дітей в неповній сім'ї.

Нейтралізація даних негативних моментів можлива, але за умови, якщо влада, зокрема ця регіональна, серйозно задіє ідеологічні, педагогічні і економічні міри. У цій роботі, наприклад, було б корисно повернутись до минулого досвіду і по-справжньому задіяти кадровий науковий потенціал регіону з метою організації постійних курсів з підвищення педагогічної грамотності батьків, вивчення формул сімейного життя.

Суттєву допомогу в скріпленні контролюючих здатностей «Над-Я» особистості підлітка може мати, як це не парадоксально, і пенітенціарна система. Однак, для реалізації державної політики з профілактики делінквентної поведінки молоді треба внести певні корективи в діяльність виправно-трудова закладів (ВТЗ). Зокрема потрібно буде створити в структурі ВТЗ центри з перевиховання молоді. Більше того, направлення молодих людей до таких центрів повинно перетворитися з карної в адміністративну санкцію. Ця міра в своїй основі, як здається, здатна допомогти підвищити ефективність мір виправної дії не тільки стосовно молодих людей, які здійснили злочин, але й тих, відомості про особливості особи яких дозволяють припустити, що вони перебувають на межі скоєння правопорушення. Створення подібних центрів (у форма навчально-трудова шкіл) було вперше здійснено в Китаї в 1980 р. у рамках змін існуючої там пенітенціарної системи. У відповідності з цим напрямком політики КНР навчально-трудова школи досить позитивно зарекомендували себе. Практично всі «важкі» учні, які їх закінчили, стали на шлях виправлення і успішно продовжили навчання [3, с.310].

Направлення до центру перевиховання могли б видати: дільничний інспектор з подання сусідів сім'ї підлітка, директор масової загальноосвітньої школи з представлення вчительського колективу і, нарешті, – самі батьки.

Слід, однак, зауважити, що строк соціальної реабілітації підлітка становить собою досить тривалий процес строком у два-три роки. У цьому ж центрі могли б проходити короткий курс навчання і батьки. Мета таких

занять – підготовка до виховання «важкого» підлітка в правильному (соціально значущому) напрямку після повернення додому.

Методичною основою роботи із соціальної реабілітації підлітка – учня середньої школи, ПТУ або коледжу – може стати відпрацьована в умовах вже згаданої вище китайської пенітенціарної системи «технологія трьох тестів» або триступеневого підходу в педагогічному впливі на «важкого» учня. На першому етапі (в строк до двох тижнів) в учня формують навички підкорення вказівкам учителів. При цьому розкривають сутність і суспільну небезпеку здійснених вчинків чи злочинів. Другий етап, зазвичай, присвячений психотерапевтичному впливу: підліток вчиться аналізувати свою особистість і повідомляє вчителям про свої негативні якості і про причини, які сприяли їх формуванню. Нарешті, під час третього етапу (до речі, найважливішого) підлітку розкривають основне завдання, що вирішується колективом центру, – позбавлення кожного учня негативних якостей, а також формування і закріплення у нього соціально значимих, корисних особистісних рис.

Судячи з даних літератури, антисоціальний рецидив після перебування в центрі має місце, але рівень його невисокий [3, с 311]. На цьому підґрунті можна зробити висновок, що перебування підлітків у центрі соціальної реабілітації позитивно впливає на зміцнення «Над-Я» більшості з них.

Підводячи підсумок слід відзначити, що реформування українського суспільства разом із гуманізацією соціальних відношень сприяло також ініціації процесу їх криміналізації. Разом з тим, досвід соціальних реформ, накопичений розвиненими країнами світу, переконливо свідчить, що зростання криміналу неминуче веде до обмеження демократичних свобод. У зв'язку з цим залишається лише сподіватись, що керівництвом України буде забезпечено стабільність політичної обстановки, прийнято заходи для зміцнення інституту сім'ї, а отже і відповідальності батьків за відповідність виховання їхніх дітей нормам суспільної моралі. Певну допомогу батькам у цій важливій, державного значення місії, покликана надати система виконання покарань, однак для цього вона повинна бути попередньо серйозно реформована. При дотриманні вказаних умов суспільство може досить впевнено протистояти росту криміналу в країні і, як наслідок, – поверненню до політики «затягування гайок», а Україна почне більш динамічно рухатись вперед шляхом соціально-економічного прогресу.

Література:

1. Кондрашенко В.Т., Донской Д.И. Общая психология. – Мн., 1997.
2. Abrahamsen D. Who the guilty? – N.Y., 1952.
3. Curran D., Cook S. Growing Fears, Rising Crime: Juveniles and China's Justice System // Crime and Delinquency. – 1993, V. 39– № 3.